

การประชุมหารือระดับภูมิภาคระหว่างคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติประเทศสมาชิก APF กับ UNFPA และสำนักเลขาธิการ APF ว่าด้วยเรื่อง Integrating Reproductive Rights in the work of National Human Rights Institutions ระหว่างวันที่ 20-21 มิถุนายน 2554 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์

การประชุมได้แบ่งออกเป็น 2 หัวข้อใหญ่ ได้แก่ (1) Understanding and working with reproductive rights และ (2) Strengthening NHRI capacities to work with reproductive rights โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) ความรู้ความเข้าใจ และการดำเนินงานด้านอนามัยเจริญพันธุ์

ที่ประชุมได้อภิปรายกันอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับความหมาย และขอบเขตของคำว่าอนามัยเจริญพันธุ์ ซึ่งกล่าวโดยสรุปหมายถึงการยอมรับในสิทธิขั้นพื้นฐานของปัจเจกบุคคลที่จะสามารถจะตัดสินใจได้อย่างอิสระ และรับผิดชอบในการกำหนดจำนวน ระยะห่างและช่วงเวลาของการมีบุตร สิทธิในการได้รับข้อมูล และวิธีการ รวมทั้งสิทธิที่จะเข้าถึงมาตรฐานอย่างสูงสุดของสุขภาพทางเพศและภาวะอนามัยเจริญพันธุ์

ในประเด็นที่เกี่ยวกับกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายหรือความตกลงระหว่างประเทศใดที่กำหนดมาตรฐานสากลที่เกี่ยวข้องกับสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์เป็นการเฉพาะ ดังนั้น การดำเนินการในเรื่องดังกล่าวจึงจำเป็นต้องอ้างอิงมาตรฐานระหว่างประเทศหลายฉบับด้วยกัน อาทิ UDHR, CEDAW, ICESCR รวมทั้งแผนปฏิบัติการของที่ประชุมสหประชาชาติว่าด้วยประชากรและการพัฒนา (ICPD) แผนปฏิบัติการเพื่อความก้าวหน้าของสตรี ตลอดจนแผนพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (MDGs) เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีประเด็นอื่นที่มีความเกี่ยวข้องกับสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ ซึ่งยังคงเป็น สิ่งที่ถกเถียงกันในประเทศต่างๆและยังไม่สามารถหาบทสรุปได้ รวมทั้งยังมีช่องว่างระหว่างการบังคับใช้กฎหมายกับการปฏิบัติ ที่สำคัญได้แก่ การเข้าถึงการทำแท้ง การใช้ความรุนแรงต่อสตรีที่เป็นอันตรายต่อสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ พฤติกรรมการเลือกเพศของทารกกับมิติทางด้านสิทธิมนุษยชน การแต่งงานกับการวางแผนครอบครัว และการให้ความรู้ทางด้านเพศศึกษาในหมู่วัยรุ่น เป็นต้น

เป็นที่ยอมรับกันว่า คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของแต่ละประเทศสมาชิก APF ล้วนอยู่ในสถานะแวดล้อมที่แตกต่างกัน ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ดังนั้น การปฏิบัติหน้าที่หรือการดำเนินงานในเรื่องนี้จำเป็นต้องคำนึงถึงความแตกต่างในบริบทต่างๆข้างต้น ซึ่งจะเป็นปัจจัยหรือตัวแปรที่มีผลกระทบต่อศักยภาพ และประสิทธิภาพของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนฯ

ที่ประชุมส่วนใหญ่ยอมรับว่า ปัจจุบัน กสม. ประเทศต่างๆ ยังขาดความรู้ ความเชี่ยวชาญ และความรู้สึกอ่อนไหวต่อประเด็นสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ นับตั้งแต่คณะกรรมการ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติ รวมทั้งขาดงบประมาณในการดำเนินการ เนื่องจากได้มีการจัดสรรงบประมาณให้กับประเด็นที่ได้รับการจัดลำดับความสำคัญมากกว่า

การที่เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ความเข้าใจในประเด็นสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ย่อมส่งผลต่อการรับเรื่องร้องเรียน รวมทั้งการขาดมาตรฐานที่เหมาะสมในการติดตามและตรวจสอบการดำเนินการของรัฐในเรื่องนี้

ในส่วนของไทย ผู้แทน กสม. ได้แจ้งให้ที่ประชุมทราบ ปัจจุบันการปฏิบัติงานของ กสม. อยู่ภายใต้แผนยุทธศาสตร์ 5 ปี (2554-2559) ซึ่งครอบคลุม 5 ประเด็นและ 1 พื้นที่ ตามความสำคัญและความจำเป็นเร่งด่วนของสถานการณ์ภายในประเทศ อย่างไรก็ตาม แม้ประเด็นสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์จะมีการบรรจุให้อยู่ในแผนยุทธศาสตร์ แต่ กสม. ก็ได้ดำเนินงานที่อาจมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวในทางอ้อม โดยเฉพาะงานที่เกี่ยวข้องกับสตรี เด็กและเยาวชน นอกจากนี้ ผู้แทนไทยยังได้ให้ข้อคิดเห็นว่า การที่จะให้สิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ได้รับการปฏิบัติอย่างเต็มที่และมีผลนั้น ควรให้ความสำคัญกับบทบาทความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมอย่างสำคัญของบุรุษด้วย

(2) การเสริมสร้างศักยภาพของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ในการทำงานด้านสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ ต้องมีความเข้าใจที่ชัดเจนในคำจำกัดความและความหมายของสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์เพื่อให้สามารถดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไปได้

การสร้างความเป็นหุ้นส่วนจะเป็นปัจจัยช่วยอย่างสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดยเฉพาะการทำงานร่วมกับองค์กรภาคประชาสังคมที่เข้มแข็งทางด้านสตรี สื่อมวลชน องค์กรศาสนา สถาบันการศึกษา รัฐบาลท้องถิ่น รวมทั้งหน่วยงานด้านยุติธรรม

การจัดทำกระบวนการไต่สวนสาธารณะจะสามารถเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการตระหนักรู้ทางด้านสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ โดยยกตัวอย่างของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของเคนยาที่ดำเนินการจนประสบความสำเร็จ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจำเป็นต้องทำงานร่วมกับหน่วยงานหรือองค์กรที่มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้และมีอิทธิพลต่อการกำหนดแนวคิดและทัศนคติของสังคม หากประสงค์จะทำงานทางด้านสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ได้อย่างเป็นผลสำเร็จ

การจะพัฒนาศักยภาพได้จำเป็นต้องมีการจัดลำดับความสำคัญของงาน คงเป็นไปได้ที่หน่วยงานจะทำงานได้ทุกอย่างในเวลาเดียวกัน ดังนั้น หากจะทำงานด้านสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ให้ได้ผลอย่างเป็นรูปธรรม ควรจะต้องมีแผนปฏิบัติงานที่ชัดเจนในเรื่องดังกล่าว

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ควรจะต้องปรับวิธีการทำงาน โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ดังเช่น social media และเครือข่ายทางสังคม on-line ต่างๆ เพื่อช่วยพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานด้านสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์

การจัดการองค์ความรู้ด้านสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์จะช่วยให้เจ้าหน้าที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสามารถแยกแยะ และคัดกรองว่าเรื่องร้องเรียนประเภทใดอยู่ในข่ายที่จะดำเนินการต่อไป นอกจากนี้ กระบวนการจัดเก็บข้อมูลและการจัดทำรายงานประจำปีเพื่อให้สามารถค้นคว้าและนำมาใช้อ้างอิงได้ก็นับเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยพัฒนาความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ตลอดจนผู้ได้รับสิทธิต่างๆ (rights holders)

(3) ข้อเสนอแนะสำหรับมาตรการในอนาคต

ที่ประชุมได้แบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยรายประเทศ เพื่อนำเสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับมาตรการดำเนินงานในอนาคต สรุปสาระสำคัญ ดังนี้

- ทุกประเทศรับที่จะนำผลที่ได้จากการประชุมหารือในครั้งนี้ไปเผยแพร่ให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติรับทราบ เพื่อให้มีความเข้าใจในประเด็นด้านสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ให้มากยิ่งขึ้น
- บางประเทศก็มีการดำเนินการในประเด็นที่เกี่ยวข้องอยู่แล้ว อาทิ การเลือกปฏิบัติต่อสตรีมีครรภ์โดยเฉพาะในการจ้างงาน การบังคับให้ทำหมัน การใช้ความรุนแรงต่อสตรี และกลุ่ม LGBT
- หาทางบรรจุประเด็นเรื่องสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์เข้าไปในแผนสิทธิมนุษยชนระดับชาติ
- สนับสนุนให้มีการบรรจุการดำเนินการในเรื่องนี้เข้าไปในรายงาน UPR และรายงานประจำปี
- สนับสนุนให้มีการทำงานร่วมกันให้มากขึ้นในสาขาอนามัยเจริญพันธุ์ระหว่างคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติกับสำนักงาน UNFPA ประจำประเทศต่างๆ
- เสนอจัดตั้งคณะทำงานหรือกลุ่มผู้เชี่ยวชาญภายในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดยดึงบุคคลที่มีความรู้จากภายนอกเข้ามาช่วยทำงานเพื่อร่วมกันกำหนดแผนปฏิบัติงาน
- กระตุ้นรัฐบาลและรัฐสภาเพื่อให้ความสำคัญ และเร่งกระบวนการออกกฎหมายว่าด้วยสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์
- หาทางเชื่อมโยงกับผู้เชี่ยวชาญทั้งในและต่างประเทศ เพื่อพัฒนาความรู้และศักยภาพของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานภายในองค์กร
- พัฒนาแนวทางรับเรื่องร้องเรียนทางด้านสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ โดยคัดแยกออกจากประเด็นสิทธิมนุษยชนประเภทอื่น และการจัดเก็บสถิติและข้อมูลอย่างเป็นระบบ
- แสวงหาวิธีการทำงานร่วมกับชุมชน และองค์กรทางศาสนา เพื่อให้ชุมชนมีความเข้าใจ และมีทัศนคติที่ดีต่อการส่งเสริมสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ โดยเฉพาะประเด็นที่เคยเป็นข้อขัดแย้งหรือมีความละเอียดอ่อน
- สำหรับในส่วนของไทย ผู้แทน กสม. ได้เสนอว่า ควรจะต้องมีความเข้าใจกับความหมายที่ชัดเจนของสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ก่อนที่จะดำเนินการใดๆ ในประเด็นดังกล่าว โดยใน ช่วงแรกจะเชิญผู้แทน UNFPA ประจำประเทศไทยมาให้ความรู้แก่กลไกภายในสำนักงานที่ดูแลด้านเด็กเยาวชนและสตรี หลังจากนั้น จะจัดประชุมร่วมกันระหว่าง กสม. UNFPA และตัวแทนภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้อง เพื่อประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ในประเทศไทย รวมทั้งวางแนวทางสำหรับการมีส่วนร่วมของ กสม. ที่ จะสนับสนุนกระบวนการทำงานภายในประเทศในเรื่องดังกล่าว

(4) มาตรการขั้นต่อไปของ APE

แต่ละคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต้องรายงานความคืบหน้าเกี่ยวกับการดำเนินงานในด้านสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ โดย APF จะประสานมายังคณะกรรมการฯ ภายในเวลา 6 สัปดาห์หลังจากการประชุมหารือระดับภูมิภาค

APF จะปรับปรุง website โดยจะจัดสรรพื้นที่ให้กับสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์พร้อมกับบรรจุข้อมูลที่เป็นแก่นการปฏิบัติงานในสาขาดังกล่าว ภายในระยะเวลา 18 เดือน จะมีการทบทวน และปรับปรุงข้อมูลในรายงานว่าด้วยการบูรณาการสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์กับการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนฯ โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติสมาชิก APF จะต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการดังกล่าว

(5) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานของ กสม.

เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2554 ที่สำนักงานกสม. ได้มีการจัดประชุมหารือเรื่องสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ระหว่างประธาน กสม. นางวิสา เบ็ญจะมโน กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และผู้แทนจาก UNFPA ประจำประเทศไทย มหาวิทยาลัยมหิดล สำนักอนามัยเจริญพันธุ์ กรมอนามัย รวมทั้งมูลนิธิสร้างความสำเร็จในเรื่องสุขภาพหญิง เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ มุมมองและความคิดเห็นต่อเรื่องสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ ซึ่งเป็นประเด็นที่ยังคงมีความหลากหลายและซับซ้อน

ที่ประชุมได้หารือถึงบทบาทของ กสม. ในฐานะเป็นกลไกเชื่อมระหว่างสถานการณ์ปัญหาและการดำเนินงานในเรื่องอนามัยเจริญพันธุ์ รวมทั้งสามารถเป็นกลไกในการติดตามผลการดำเนินงานในประเด็นดังกล่าว ตลอดจนการดำเนินการเชิงรุก เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจแก่สังคม รวมทั้งการให้ความคุ้มครองผู้ที่ถูกละเมิด